

Українська Родина

(THE UKRAINIAN FAMILY)

Популярний літературно-
історичний журнал

Виходить що місяця
Редагує й видає

Олександр Луговий

526 Bathurst Street, Toronto, Ontario, Canada

A Journal of Popular
Literature and History

Edited and published
monthly by

Alexander Luhowy

Поодиноке число..... 30с
Річна передплата \$3.00

Single copy 30с
Yearly subscription..... \$3.00

Рік II. ч. 6 (9), Червень, 1948.—June, 1948. Vol. II. No. 6 (9).

З М І С Т

Важне	Оклад.
Полковник Кірдей-Кричевський	Стор. 1
Ніч Українська — Н. М. Уманець	Стор. 8
В колгоспі — Гринь Драбина	Стор. 8
Мати і громадянка	Стор. 9
Єретичні думки	Стор. 12
В кігтях двоголового орла	Стор. 13
Літопис історичних подій по державах	Стор. 24
Літопис подій з української історії	Стор. 28
Історія Української Православної Церкви	Стор. 31
Передплати, Пресовий Фонд, Жарти	Оклад.

Права застережені.

Copyright reserved.

З друкарні

Alberta Printing Co., 10345-96 Street, Edmonton, Alberta

ВАЖНЕ: З кожним новим числом журналу приходять все більше прохань від українців в європейських краях журнал їм прислати. Всі такі прохання до цього часу виконувалися. Одначе, за 1945-48 роки видавець журналу вислав книжками, шматтям і харчами на суму не менше 750 доларів, (з того зібрано було 126 дол.), а тепер висилає кілька десятків примірників кожного числа. Висилається і висилалося без різниці, — східникам і західникам, людям, вигнанцям незанимим і ніколи небаченим. Задоволити всі прохання нема спромоги, — журнал не має подостатком передплатників, а друк дорогий, до того й пошту необхідно оплачувати. Хто з читачів мавби добру волю принумерувати журнал тим, що заплатити за нього не встані?

З уваги на літні місяці наступне, 10 - 11 число знов вийде подвійне, на 52 сторони, коло 20-го серпня.

З цим числом на наліпці кожного передплатника зазначено час, доки заплачено (включно). Довжників просимо вирівняти належність. Слідуюче число буде вислане тим тільки, що передплату вирівняли.

ЕРЕТИЧНІ ДУМКИ

Генералові Маршалу, здається, легше було воювати з ворогами, чим тепер домовитись з "союзником."

* * * *

Податковець — це людина, що покриває невідомі видатки незанимим йому людей.

* * * *

Якщо в людини блискуча лисина — ще не значить, що в неї блискуча зовнішність.

* * * *

Коли людина любить рибу — це не знак, що з неї буде добрий моряк.

* * * *

Американський комуніст — це людина, що дякує дядькові Йосифу за все, одержане від вуйка Сема.

* * * *

З дня опублікування десяткох заповідей людство прийняло до 400 мільйонів ріжних законів, щоб ті заповіді обійти.

* * * *

Не зважаючи на свій високий зріст — деякі люди поводяться нижче всякої критики.

УКРАЇНЬСЬКА РОДИНА

РІК II.

ЧЕРВЕНЬ, 1948

ЧИСЛО 6 (9).

Ол. Луговий.

Полковник Станіслав Михайло Кірдей-Кричевський

У попередньому числі журналу подано життєпис полковника Степана Подобайла-Сіверського. Другим з геніальної трійці воєнних провідирів часів Хмельницького — є полковник Чигиринський і Київський, командуючий північним українським фронтом, наказний гетьман Станіслав Михайло Кірдей-Кричевський.

Про його родовід певних вісток нема, крім того, що “походив він з дуже старого шляхетського роду”, як записали чужі історики. Однак не буде перебільшенням, якщо скажемо, що Кірдей-Кричевський походив з українсько-литовської княжої династії. В угоді князя Любарта з королем Казімиром 1366 року, підпис Василя (Васка) Кірдеєвича стоїть після підпису князя Данила (Мстиславича, внука короля Данила), а по ньому йдуть підписи воєвод і боярів. З кінця XIV-го віку і початків XV-го віку збереглися грамоти, у яких згадується Володислав Кірдей-Кірдеєвич, що перейшов на римо-католицизм, очевидно по причині переслідувань і відобрання становищ від православних Володиславом Ягайлом. Його брат зістався православним і втратив княжий титул. У ті часи, коли брати ділилися маєтностями, то кожний додавав до родового назвища так званий “придомок” по назві головної маєтності. Так повстало й назвище Кірдеїв-Кричевських, від села Кричева на Поліссі, що належало до Литви.

Рід Кірдей-Кричевських славився войовничістю. У 16 і початку 17 віків в польсько-литовській історії згадуються хорунжий Кірдей-Кричевський, полковник Володислав Кірдей-Кричевський (вбитий в бою під Кокенгавзеном у 1621 році) та ротмістр королівських гусарів Микола Кричевський. Котрийсь з цих двох був батьком славного козацького полковника. Відомо, що його дід, задля переслі-

дувань православних королем Жигмонтом III, прийняв римо-католицтво.

Родився Станіслав-Михайло Кірдей-Кричевський у селі Кричеві, коло 1600 року. Довгий час перебував на королівському дворі у Варшаві і в частих війнах придбав “великі й знані всім заслуги” (так пишуть польські історики). У війнах з Московщиною був учасником походу королеви Володислава на Москву, 1618 року, а в 1627 році (в 30-літній війні) вже командував гусарською хоругвою в боях зо шведським королем Густавом-Адольфом. (Польський король Жигмонт III — внук шведського короля Густава I. Вази, — впродовж кількох літ вважався також шведським королем). У цій війні пізнав ротмістра коронний гетьман Польщі, Конєцпольський. Пізнавши — оцінив його відвагу й здібности й давав найбільш відповідальні доручення. Дальші роки Кричевський числиться вже полковником королівських гусарів. Після розгрому козацтва й угоди під Кумейками козацьку старшину призначувалося з римо-католицької шляхти. Полковники римо-католики заставляли козаків працювати у своїх маєтностях, переслідували за віру, жорстоко мучили за найменшу провину. Козацтво втікало на Запоріжжя, скаржилося на призначену старшину коронному гетьманові. Зосібна скаржилися на свого полковника Закшевського козаки Чигиринського полку.

В листопаді 1643 року Конєцпольський перевів слідство. Закшевському відобрав полк, а на його місце призначив гусарського полковника Станіслава Кірдей-Кричевського. Видно особа полковника Кричевського користалася у козацтва повагою й мала внести спокій у козацькі ряди.

Вже в січні 1644 року Кричевський з козаками громить Ногайську орду під Охматовим. Козацтво почало відживати. Та того ж року помер гетьман Конєцпольський, а на його місце став Микола Потоцький, заїлий ворог козацтва, козацький погромець 1638 року. Одначе козацькі походи на татар відбувалися щорічно. У поході 1645 року Кричевський був свідком, як якийсь польський шляхтич рубнув зненацька шаблею їдучого обіч Кричевського сотника Богдана Хмельницького. Після того Хмельницький з півтрети тисячи козацтва виїздить у Францію та бере

участь в еспанській війні, а під кінець 1646 року вертає в Україну.

У боротьбі між козацтвом і польською шляхтою вперше відчув Чигиринський полковник своє споріднення з Україною. З тих часів походить його приятельство з Богданом Хмельницьким. У серпні 1647 року Кричевський з чигиринцями переводить наїзд на маєтності магната Альбрехта Арцишевського, що вславився переслідуваннями козацтва й населення. Того ж року бере на поруки увязненого Потоцьким Богдана Хмельницького, звільнює його і, під охороною хорунжого Антона Марка, випроважує на Запоріжжя. Дальші події пішли блискавичним темпом. Втаємничений в задуми Хмельницького, Кричевський пливе зо своїм полком в авангарді військ гетьманича Стефана Потоцького під Жовті Води. Реєстрове козацтво перебило свою старшину й перейшло на бік Хмельницького. Коло байдака Кричевського козацтво виставило свою охорону, щоб часом в заколоті не напала на нього чернь. По умові з татарами всі значніші бранці мали йти в татарський полон. За чотири тисячі телярів Хмельницький викупив Кричевського, Івана Виговського та Зацівіховського.

По Жовтовідській перемозі опинився Кричевський перед вибором: чи йти з поневолителями України, чи пристати до тих, що Україні несли волю? Чесний лицар бачив, по чій стороні правда. А щоб порвати всякі звязки з минулим — по Жовтовідському бою перейшов Кричевський на православя; прийняв імя покровителя козацтва, архистратига Михайла. Цим кроком славний полковник виказував, що йому життя поза Україною вже немає...

Після Корсунської перемоги Хмельницький доручив Кричевському столичний козацький полк — Київський. В дальшій боротьбі з Польщею Кричевський визначався безкомпромісовістю: з Богуном і Нечаєм та Чорнотою радив з Польщею не переговорювати, а бити, знищити Польщу. Далі настали Пилявці, Львів, Замостя, участь у святочному вїзді гетьмана у Київ, формування козацьких полків у Білій Церкві. У другій війні — на чолі свого полку Кричевський громить польський корпус, через кілька днів громить війська князя Яреми Вишневецького під Межибожем і жене недобитки на Старо-Константинів. Тут одержав Хмельницький вістку про розгром північного українського

фронту, а через тижнів півтора — вже від полковника Подобайла — другу вістку про рух литовської армії на Київ. Великому полководцеві, Янушу Радзивилу треба було протиставити вождя, що походженням, знанням і досвідом дорівнював би литовському князеві. Тому вибір Хмельницького впав на Кричевського. Йому доручив гетьман рятувати Україну від страшної поразки, а може й від загибелі. З титулом наказного гетьмана, 13 липня, 1649 року вирушив Кричевський зо своїм помічником, наказним полковником киевським Остапом Пішко через волинсько-поліські ліси й багнища до Дніпра, з завданням — за всяку ціну не допустити литовської армії в межі України. Простір — зверх 400 верств проїхав впродовж сім днів і 21 липня прибув до Чернобиля, над Прип'яттю, де гуртувалися недобитки Овруцького, Брагінського і Чернобильського полків. З собою привів Кричевський лише 3 тисячі кінників киевського полку. То все, що гетьман Хмельницький зміг йому на північний фронт дати. Властивого козацтва було не більше 80 тисяч, решта — нестійка чернь, що часто купувала собі життя у ворога головами проводирів. А проти Хмельницького стояли три сильні армії польські — Фірлея, Вишневецького і короля Яна-Казімира.

Проти 16 полків і 60 гармат князя Радзивила, що склалися з досвідних вояків, Кричевського сили склалися з 3 тисяч киевців, 2 тисяч кінних і 500 піших Чернобильців, 15 соток кінних і 500 піших Брагінців та 3 тисячі кінних і лише 50 піших Овручан. З Чернигівським полком і городовими сотнями Подобайла, всього 6 тисяч, збройні сили північного фронту виносили 9,500 кінноти та 7 тисяч 500 піших зо старою зброєю, з чотирма лише гаківницями (малі гарматки), до яких бракувало куль і пороху. Чернигівський полк стояв на позиціях під Лоевом, від Чернобиля 90 верств на північ, а до Лоева зближувалася Литовська армія. Навіть в обложений Хмельницьким Збараж дійшли вістки, що “Кричевський проти Литви йти не може, бо не має з чим.” Тут Кричевський обдумує плян операцій, які прославили його імя скрізь по тогочасному світі. 22-го липня він висилає Овруцький полк на Бабицьку переправу через Прип'ять, а 23-го — полишивши всіх меншездатних боронити Чернобильську переправу, — з трьома полками жене до Бабиці. 24-го липня, зраня, відбулася безприкладна

у воєнній історії світу переправа всіх чотирох полків через багнисту Припять і погром двох литовських кінних корпусів Лазецького і Павши, охороняючих Бабицьку переправу від Юревич з литовського боку Припяти. Недобитки втікали на Річицю й Лоїв зо страшними вістями:

“Яко войска провадзонци тисенц чтередзесці сам Кшичевски надцьонга. . .” — записав тогочасний польський поет-хроніст Твардовскі. З трьох тисячного Овруцького полку, що переправився через Припять першим, в очах недобитків виросла 40 тисячна армія!

Тих саме днів литовська армія під Лоевом атакувала становища Подобайла. Вести слабі козацькі полки на табор Радзивила — загрожувало козацтву цілковитим знищенням. Тож нарано, 26 липня 8 тисячна козацька армія стала в лісі, пів милі від Річиці, (від Лоева 45 верств у литовському запіллі), загрозою нападу на замок козацтво вяже рухи Річицької залози, а опісля западає в лісі й багна. Допити полонених литвінів виявили, що Радзивил про рух козацьких полків вже знає, але сподіється козацького нападу з півдня.

Рано, 29 липня, Кричевський, вийшовши багнами на шлях Річиця-Лоїв, здобув місто Холмич (Холмець), — верстах в 25-х від табору Радзивила, — де погромив кінний литовський корпус Соколовського (пізніший козацький полковник Бихівський). Втікачі з Холмича повідомили Радзивила про погром Соколовського через кілька годин. В литовському таборі під Лоевом кинулися укріпляти північний бік табору, від Холмича. Козацька армія знов запала у багна і ввечері, 30 липня стала постоем від литовського табору під Лоевом зпівдня, тобто знов з несподіваного для Радзивила боку, всього півтори верстви від Лоева. За ніч навязано звязки зо становищами Подобайла за Дніпром, верствах три і пів віддалі від постоем козацької армії. Наступ на литовський табор призначено нарано, 1-го серпня.

Сталосся, одначе, непередвиджене. 31 липня литовські обозники козацьку армію, у так близькому сусідстві від свого табору, викрили. Поки вони добігли з повідомленням до табору — Радзивил все ще сподівався нападу з півночі, — козацькі лави налетіли на табор з півдня. В 9-ій годині ранку почався бій. Зчинилася люта січа над річкою Лоївкою. Литовців збито й загнано на греблю. Але з Бра-

гина, у козацькому запіллі, верталися литовські розвідчі корпуси — Смольського, Павловського і Коморовського. Взятє в два вогні козацтво втратило більшу частину свого складу, на чолі з полковниками. Києвці і частина Овруцького полку відбили литовський напад з запілля й відійшли у ліс, де поробили засіки.

Через годину після початку бою переправилася через Дніпро частина Чернігівського полку. Заскочили у середину литовського табору, щоб зіпсувати гармати. Властивий бій з полками Кричевського вже закінчився. Стражник великого князівства литовського Мирський кіннотою атакував засіки, а Радзивил з німецькою піхотою знищив десант чернігівців.

Бій тягнувся до пізньої ночі. Воюючі сторони залишилися на своїх вихідних становищах. Козацтво змаліло більш як на половину, та закріпившись у лісі не думало позиції опускати. За Дніпром по давньому стояв Чернігівський полк, хоча наполовину й змалілий. Але й литовська армія також надто змаліла, — втратила до 40 душ на кожну сотню і до третини всіх старшин. Кричевський накладене на нього завдання виконав, не вступився Радзивилу зі шляху на Київ. Козацтво, як заглибилося на литовську територію на цілу сотню кілометрів, так на своїх місцях і зісталось.

У останньому нападі литовців на козацькі засіки наказного гетьмана Кричевського смертельно поранено. Одна куля пробила груди трохи вище серця, друга влучила під праве око й пробила навилет шию. Відзискавши притомність наказний гетьман передав команду над козацькими недобитками лекше пораненому полковникові Остапові Пішку; наказав вивести уціліле козацтво до Чорнобиля за Припять і звітдам боронити переправи. Себе сказав залишити в засіках.

1-го серпня литовська армія знову вишикувалася до атаки засік. Щойно розвідча хоругов виявила, що в засіках зісталися лише неживі й конаючі. За кіннотою посунули хмари челяди — обдирати козацькі трупи. І найшли непритомного наказного гетьмана, облупили до сорочки й, скрутивши назад руки, накинули на плечи драну кожушину і так понесли до свого табору.

Радзивил зайшов до Кричевського у намет. Вожді

воюючих армій зустрінулися. Один тріумфуючий, гордий, другий конаючий, безпомічний, однак непереможений. Князь-гетьман наказав лікарям вжити всіх заходів, щоб життя козацького вождя врятувати. Другого дня Кричевський все рідше й коротше вертав до притомности. Умер рано, 3-го серпня, 1649 року, на руках полоненого полкового писаря Овруцького полку Івана Ліскинича-Невмерицького.

З пошани до героїчної відваги козацтва і його вождів Радзивил наказав викопати 16 великих могил й поховати поляглих в боях з обох армій. З його наказу майор Абрагам Ван-Вестервальд намалював портрет помершого козацького вождя, самотній, що зберігся до наших днів. Виявив свою ласку і до полонених трьох старшин і 54 козаків, — їх не тортуровано по прийнятому звичаю, а без мук відрубано голови й поховано у приготованих могилах. Над могилою Кричевського й старшини поставлено камінний хрест з викутим написом:

KRZICZEVIUS COSAKORUM REBELLIIUM DUX.

4-го серпня литовська піхота й артилерія, замість походу на Київ, вирушила до своєї бази в Річицю. Радзивил сподівався наступу Подобайла зза Дніпра і Пішка від Чорнобиля, тож з 10-ма полками кінноти таборував під Лоевом ще шість днів. 10-го серпня вирушила до Річиці й кіннота. В Річиці діждався полковника Мужилівського, посла Хмельницького, що привіз вістку про мир у Зборові.

Рейд Кричевського і бій під Лоевом тогочасні європейські історики прирівняли до походу Ганибала Картагінського через Альпи і бою під Каннами, 217 року перед Христом*).

Примітка автора: В описах рейду і бою під Лоевом польські, а за ними і наші деякі історики писали, начеб сили Кричевського рівналися 40, 100, 300 і аж 400 тисяч! Радзивил, у реляції до короля, писав, що вже з Чернігівським полком всього козацтва було 16 тисяч, а чейже козацьких сил він не зменшувавби...

*) В календарі "Нового Шляху" на 1948 рік поміщена справка "Український Ганибаль". Нічого злого не було в тому, якщоб було подано назву праці, з якої та справка взята, (у людей подають і імя автора). Такі "запозичення" трапляються у нас зачасто, та говорити про інші случаи тут не місце. Цікавих відсилаємо до повісти автора статті "Чорні хмари ізза Припяти", — 1945 року, стор. 106-107, і до згаданого вище календаря.

Н. М. Уманець

Ніч Українська, так тиха та зоряна!
Лист не шелесне — все спить.
Село притаїлося — працею зморене
І про майбутнє щось снить.

Як то всі жити муть, що то робитимуть?
Як коротати муть дні,
В свято, в неділю, як Бога молитимуть,
Кожного дня на будні.

Взяли за податок худобу й додаток;
Біда за бідою біжить:
Вдома не порано, в полі не орано,
Все перелогом лежить.

Спить всі засмучені долею змучені..
Ніч — це єдиний ваш лік, —
Бо як прокинетесь — в вир життя кинетесь,
То проклянете свій вік. . .

1938.

Гринь Драбина**В КОЛГОСПІ****(Пародія)**

Садок вишневий коло хати,
На полі трактори гудуть;
Чекісти з крісами ідуть.
Битим шляхом на місце страти
Нещасних “куркулів” ведуть.

Сім'ю зібрали коло хати;
Вечірня зіронька встає, —
Команду старший подає,
А мати хоче їх прохати,
Та гуркіт стрілів не дає...

Ховала мати коло хати
В могилу діточок своїх,
Оплакала недолю їх.
Затихло все... Ридає мати..
Тільки гук стрілів не затих...

Мати і Громадянка

ЮВІЛЕЙ ПАНІ ОЛЕНИ МАРІЇ СТЕПАНІК



Олена Марія Степаник

Останніми роками поміж українством зачасто почали святкувати ювілеї, що зо справжніми ювілеями не мають спільноти. І роковини набуття хати, чи склепу, і які небудь 37-мі чи 42-гі роковини уродин, подружжя чи ще там чого. Тай, відома річ, у пресі занадто тим вихваляються.

Справжніх ювілеїв, як їх уже сотки літ обходять у других народів, а раніше і в нас — лише буває чотири: 25-ліття, 50-ліття, 75-ліття і 100-ліття. Від біди можна ще погодитися на 15-ть чи 20-ліття. Всякі інші “ювілеї” це на-смішка, у першу чергу з ювілеїв і з самих себе. Але навіть святкування справжнього ювілею треба заслужити громадянською чи культурною працею, діяльністю. Кожний і кожна переживають ювілейні роки свого життя, та не кожний ювілей святкують...

15-го липня цього року припадає золотий ювілей життя скромної, але активної громадянки, жертвенної, гідної українки і доброї матері, пані **Олени Марії Степаник**, співробітниці журналу, що її змістовні вірші містяться в кожному числі.

Родилася Ювілятка в місті Кристинополі, в Галичині, від батьків Івана й Катерини з Вітковських, Полісевичів. (Повмирали — батько 14 лютого, а мати 18 жовтня 1945 року, на 78 і 75 році життя). Назвища свідчать — що обоє походили зо збіднілої шляхти. Мати Ювілятки вважала себе полькою, завдяки римо-католицькій вірі. Але назвище Вітковських зустрічається в Східній Україні і в Білорусі, не поляків і не католиків. Зрештою, і в Галичині у 890-х - 900 роках мало хто вважав себе українцем навіть з пізніших політичних проводирів, а українців римо-католиків на всіх українських землях можна було на пальцях перерахувати. Не виключене, що рід матері Ювілятки був частинно польським по крові. Крім Олени Марії, Полісевичи мали ще троє дітей: дочок — Михайлину (тепер Войнич), та Павлину (тепер Самсон) і сина Франка.

Перед першою Світовою Війною, економічні причини спонукали родину Полісевичів виїхати за океан. Прибули в США 15 вересня, 1913 року й осіли в Клівленді, Огайо. У тому місті Ювілятка живе й досі. В Галичині Ювілятка вчилася у Вищій Початковій Школі, а прибувши до Америки зайнялася самоосвітою. В модерному світі, що правда, важне не знання, не здібности, а дипломи, хоч більшість дипломованих з набутим знанням і заскорузли. Але самоосвіта дає дійсне знання, не одне офіційне. Коли ходять про освіту, то самоуками були і Шевченко, і Леся Українка (не була ні одного дня в школі), і навіть Наполеон та Томас Едісон, і безліч інших визначних людей обох полів.

10 лютого 1917 року, на 19 році життя, Олена Марія Полісевич вийшла заміж за Григорія Степаника, з Сушини Великої в Старосамбірщині (род. 20 вересня 1892 р.). 7 грудня 1918 року в подружжя Степаників народилася дочка Катерина, далі — 20 вересня 1920 — син Мирослав, 5 вересня 1922 — син Володимир Нестор, 4 вересня 1924 — син Едвард Евстахій (умер 22 вересня 1933 року), а 9 вересня, 1927 року — син Іван.

Опікуватися родиною у сім душ — необияка праця! Одначе, пані Степаник знаходить час і для громадської та культурної праці в жіночих та зєднаних організаціях. Щиро жертвує на всякі національно-громадські цілі, бо любить усе українське не тільки до глибини душі, але й до глибини кишені. Хто слідив за українською пресою, той певно знаходив десятки разів — люди жертвують долар, два, пять, а Степаники все поважні суми, часом трьох-значні.

І це ще не все. Пані Олена Марія Степаник працює також і в літературній галузі. Її вірші та змістовні статті залюбки поміщували “Народне Слово”, “Америка”, “Народна Воля”, гумористичне “Точило”. А з виходом у світ “Української Родини” кожне число подає читачам все щось нове з праць Ювілятки, написані з сенсом, приступно і легко до читання. Щира безпосередність, оригінальність, сенс, легкий коломийковий стиль, свідчать про талан авторки, вміння володіти темою і ритмікою вірша; зокрема — знаходить прихильну оцінку в читача. Коли розглянемо праці всіх наших “125 письменників і поетів” на цьому континенті (вдійности нема й четвертини того числа, але стільки їх натворили партії наші, часто коштом інших, навіть Івана Франка!), то О. М. Степаник мусимо причислити до авторів тої меншости, цебто авторів справжніх, що їх не набереться й два десятки.

Старші сини п-ва Степаників — Мирослав і Володимир Нестор — служили в повітряній і морській флотії, щасливо перебули війну й повернулися до батьків. Мирослав одружився в Марією Вердою Міллер (род. 3 серпня 1924 р.). 25 грудня 1945 року у подружжя вродилася доня — Лінда Вердіна. Другий син — Володимир — заручений з панною Вікторією Ліщинською. Наймолодший — Іван — працює в Бонд Департаменті склепі. Дочка — Катерина — вий-

шла за муж за Василя Гавронського. Подружжя Гавронських також має дві доні — Кароліну Катерину, род. 4 серпня 1939, і Маріану — род. 1 жовтня 1940 року. Всі діти п-ва Степаників набули середню або колегіальну освіту. Вся родина активно працює в клівлендських льокальних українських організаціях та православній церкві. Сама Ювілятка була провідною членкою в цілому ряді організацій — в Укр. Нар. Союзі, в Укр. Роб. Союзі, Т-во кн. Ольги, в Сокільській організації та різних товариствах американських, а одночасно проходить курс красномовства. Під цю пору є відділовою секретаркою Союзу Українок Америки й заступницею голови об'єднаних організацій.

Родині Степаників, а зосібна Шановній Ювілятці, щиро бажаємо здоров'я й витривалости в дальшій культурній і громадській праці, щастя в родині, духового вдоволення, та в доброму здобуду й ясних думках дідати 75-літнього ювілею й глибокої та погідної старости на славу доброго імени українки-жінки, матері і громадянки.

Єретичні Думки

Не зважаючи на “холодну” війну, на світі стає все гарячіше.

* * * *

Між Ганді і Сталіном є та різниця, що Ганді голодував для народу, а для Сталіна голодує народ.

* * * *

Як що діти — майбутнє народу, те майбутнє буде досить кольорове.

* * * *

Ніхто не пророк в своїй батьківщині: Тому всі пророки ідуть на американський континент.

* * * *

Навіть сліпий може мати свій світогляд, а безногий стояти одною ногою в могилі. Безносий часто зістається з носом.

* * * *

Розумний чоловік може зійти з розуму від дурня.

* * * *

Збрешіть шепотом — і вам всі повірять. Скажіть глосно найсвятішу правду — вас назвуть брехуном.

Ол. Луговий.

В КІГТЯХ ДВОГОЛОВОГО ОРЛА

ПОВІСТЬ З ЧАСІВ ПЕРШОЇ ВЕЛИКОЇ ВІЙНИ

У двох частинах

(Перший том трилогії "Огнем і Кровю")

(Продовження)

VIII.

Не встиг Паволоцький задрімати, як нічну тишу в селі прорізали різні звуки алярмового сигналу. Поквапно почав одягатися у п'ятні. Його стукіт розбудив Дегтяренко. Не знав причини алярму, — з вечора не було ніяких розпоряджень. Здогадувався тому, що ніччю зайшло щось несподіване. Хотів післати ординарця на телефонічну станцію, вийшов на двір, його відшукати, але не було вже потреби. Телефоніст сотні приніс розпорядження команданта полку за двадцять мінут бути з сотнею на полковому збірному пункті. Слідом прийшов Петро з докладом, що сотня готова виїздити. Господині спали й не чули, як Паволоцький з чурою відіхали. На збірному пункті Сабуров пояснив сотенним командантам завдання: 16-тій кінній дивізії форсовним маршем на Бутин-Мости перейти у район Туринки в цілях операції у жовківському напрямі. Від Рави Руської до Туринки не більш 35 кілометрів, але шлях місцями був ще зайнятий ворогом, приходилося проїхати більш півсотки верств в обхід бойової лінії.

Полк вирушив. Збоку шляху стояла група їздців, у віддалі мало-помітна. За чернігівцями підтягалися ніжинці й уланська бригада, з дооколичних сіл. Порівнявшись з групою у сумряці пізнав Паволоцький дивізійний генералітет, — генерального штабу генерал-хорунжих А. Драгомирова і М. Чорного, начальника штабу, а побіч них звичайних генерал-хорунжих Блохина і Стенбок-Фермора, командантів бригад, в оточенні ад'ютантів оперативного штабу, ген-штабу сотників Образцова і Людцканова-Цанкова. Ніхто не командував "струнко", ніхто не здоровився... Фронт має свої права.

З поближких відтинків фронту не чулося ніодного стрілу. Вороги відпочивали після кривавих денних трудів, набирали сил на день наступний. Чи може у захистних місцях чигали на необережних влізливців, колиб ті відва-

жилися потрівожити їх нічний спокій. Тишина здавалася таємничо підозрілою, віщуючою грізні, повні тривоги дні. Повний місяць світив якимсь жовтаво-червоним світлом, до того неясним, що від їздців простягалася ледви помітна тінь. Десь у недалеких лісах мелянхолійно озивався пугач, жаби у придорожних ровах рохкотали не так, як звичайно. В нічній свіжості пахло згаром, димом. Зо сходу повільно насувалися чорні хмари, мов символізуючи східню навалу на беззахистну Галичину. На західно-полудневому обрії виднілися великі заграви палаючих сіл чи лісів.

Їздці старалися нічної тишини нічим не нарушити. Ворог міг привитати кольони артилерійським огнем. Тільки земля грухо дудніла під копитами кованих коней та час від часу переривала тишу півголосна лайка заїхавшого в рів сплюха-обозника. До нього вмить підскакував найближчий підстаршина і притишеною лайкою, або, в залежності від темпераменту, й “зуботичиною” привертав належний порядок.

То тут, то там по дорозі попадалися сплячі вояки. Хто вони, куди йдуть, було невідомо. Очевидно втікали з бойової лінії, аби не наражуватися на небезпеку нічного ворожого нападу, швендалися у поблизькому запіллі і клалися на відпочинок там, де їх захопила ніч. Всуміш зо сплячими попадалися ще не прибрані вбиті. Не кожного можна відрізнити від сплячого. Тільки при уважнішому пригляданні, вже як розвиднювалося, переконувалися гусари, що турбують трупа. Ось, на самій дорозі лежить один... Розторощена голова залита кровю. Широко розкритими шкляними очима вдивився в похмуре небо; може питав неба, за що його, молодого, повного сил і життя, вбито тут, далеко від рідні, від батька-матері. А може конаючи поручав свою душу невідомому Небесному Цареві і з проханням уділити йому якесь місце у раю, — бож його навчено, що вбиті на війні за “віру і царя” наслідують царство небесне — звернув в останнє до неба свої очі і так застиг... Обличча викривлене з болю, вишкірені зуби міцно затиснені. І смерть не згладила слідів муки з обличчя. Одною рукою в передсмертній агонії затиснув кріс, мов би і по смерті не бажав з ним розлучатися, судоржно скорчені пальці другої глибоко запустив у землю. Лежить холодний, до всього байдужий, наче німа пересторога живим, що й їх жеде такаж доля.

Розвиднювалося, а гусарам зоставалося ще кільо метрів двадцять дороги по зоні ворожого артилерійського обстрілу і в безлісній місцевості. На щастя ранок випав мрячний. Мряка ховала гусарів від очей ворога.

Під полудне кольони переїхали в брід невелику річку і станули на відпочинок коло села Вербіж. Піднялася звичайна суматоха, питома військовому таборуви. Ув'язували коней, димили похідні кухні, наводили порядок підстаршини. Більшість вояків спала, пригріта розірваним хмаро осіннім сонцем. В поблизьких околицях ворог себе не виявлював, але по відомостям піхотної розвідки Туринку міцно обсадив. У ночі полки перейшли у невеликий гай. Звідти піхота пішла під прикриттям ночі в напрямі містечка. Курення, розмови, всякий гамір сурово заборонено, та коням форкати ніхто не закаже! Полк нетерпляче вичікував бою. Старшини шепотом передавали останні розпорядження. Від часу відходу піхоти минало пів години, а тишина не нарушувалась...

Разом відтинок ожив. Почулися переразливі крики, затакали скоростріли, з усіх сторін зірвалася шалена стрілянина. Заговорила й артилерія.

— Ну почалося! — подумав Паволоцький, стоячи на чолі своєї сотні. — Багато людських душ піде цієї днини до раю...

Переразливо свистали й м'яко цокали об дерева кулі, кричали поцілені, завивали над ліском гарматні стрільна у леті на містечко. За хвилю озвався зза містечка ворожа артилерія. Ворожі гранати розривалися у ліску. Полк, щоб втрат не поносити, відійшов на окраїну. А спереду клекотіло й гуло. Вже не розрізнявали поодиноких стрілів, все злилося в одне безперервне гудіння, тріскіт вибухів. Вслухувалися гусари в несамовиту симфонію бою, підпадали під вплив тієї величної огневої музики, і з замираючими серцями ждали коли й вони стануть учасниками тієї оркестри. Вижданням томилися, адже небезпека не так страшна, як її дождання, в небезпеці з'являються блискавичні рішення, щоб її оминати. Непризвичаєні коні дріжали, тулилися один до одного; бачучи їздців спокійними, заспокоювалися трохи й самі. Скоро гудіння ослабло, почувалися у віддалі викрики "ура". Піхота одним ударом не змогла, очевидно, ворога збити і бій грозив стати затя-

жним. На допомогу приходили нові й нові розстрільні, проминали причаєних гусарів і зникали в темряві.

Залишивши сотки вбитих і ранених на побоевищі, російська піхота подалася по двох-годинному бою. Від ворожих стрілен загорілося недалеко село. З диму вибухів зробилося темно, хоч зійшов місяць і палаюче село освітлювало простір на кілька кілометрів кругом. Австрійська артилерія запалила село навмисне, щоб мати змогу вести більш доцільний огонь. Що секунди з сторони містечка блискало безліч коротких огників і кожний мабуть виривав бійця з російських рядів. На тлі пожежі вирисувалися силуети втікаючих піхотинців. Ворожа артилерія відкрила загороджуючий відступ огонь, охоплюючи відступаючих кліщами гранатних вибухів, а підганяючи шрапнелним огнем. Вже в безладді втікала піхота, шукала захисту в пороблених гранатами ямах, та даремно... Хто не впавав від огню артилерії, того скошувала скорострільна чи крісова куля. Зойкаючи падав і корчився, благавав товаришів не кидати його, благавав рятунку. Та товариші втікали благаць не чуючи, здичавіло бігли далше від небезпеки, під впливом непереможного страху за власне життя. Бігли, падали, діставши смертоносну кулю, зривалися і знову падали, щоб уже не підвестися. За утікаючими показалися в освітленому крузі австрійські розстрільні. Посувалися безпечно, засідки не сподіючись, не далі сотки сяжнів від лісу. Російський наступ готовий був скінчитися розгромом і стратою території, здобутої кровю за останні дні.

На рятунок становища чернігівським гусарам наказано негайно заломити наступ австро-угорців у нічному бою, бою без порівняння небезпечнішому для наступаючого, від бою за дня. Гамір і безпереривні вибухи допомогли непомітно підійти на західну окраїну ліска. Вмить полк проскочив зону ворожого обстрілу.

Сотня за сотнею розбившиися на невеликі гуртки, налетіли гусари на ворога. Охоплені панікою від несподіваної появи кінноти, ворожі піхотинці не боронилися. Кидали зброю, зводили гейби до молитви руки вгору, на всіх словянських мовах благально викрикували:

— Пане! Не бий! Не бий! Ми ваші!

Та мало хто чув ті мольби. В безглуздому захваті орудували гусари шаблями направо і наліво, пронизували

списами, перли, що духу вперед, дико щось викрикуючи. Поки старшинам владося опам'ятати гусарів — поле чисто вкрилося трупами. Лави проскакали далі, а уцілівших полонених перебирали, осмілені появою своєї кінноти, піхотні сотні. Звідусіль летіли переразливі мольби, стогони поранених, потратованих кіньми. Ніхто не чув, однак, тих зойків, не старався лежачих оминати. Рішалася “честь російської зброї”, так ганебно скомпромітована піхотою. Що значить хоч би й тисячі людських жертв для піддержання її престижу? І коні захопилися нестриманим бажанням ту честь піддержати. Зачувши свіжу кров — ди-чавіли, хапали зубами, тратували попавших між них во-яків, чи то був ворог, чи свій таки піхотинець. В таких тонкостях коні не розбираються...

В Туринці полк розсипався по вулицях; для розширення прориву, рівно і для безпеки від крилових протинаступів. Швидко підтягнулися у містечко полки дивізії. Сотня Паволоцького кинулася переслідувати ворога по шляху на Жовкву. Австрійська піхота розбіглася без опору, але гусарам не вона була в голові. Вправо від шляху завважено ворожу батарею, що полевою доріжкою намагалася швидше проскочити на схрещення шляхів. На бігу обстрілюючи батарею гусари кинулися навперейми. Австрійці затакали скорострілами. Паволоцький розділив сотню: частина, з Алібековим, почала двобій з ворожими скорострілами, а самий він з рештою кинувся в обхват батареї полями. Придорожні дерева й рухливість доцільності ворожого огню шкодили. Скупченість австрійців і відкритий простір давали гусарам змогу влучно у ворога стріляти. Грядки й рови перешкодили батареї втікати у яким будь напрямі. Пробували відбиватися картечним огнем, але безуспішно. Півсотня встигла вже перетяти шлях, а з другого боку гнала друга півсотня; половину коней і їздових перебито, тож батарея не змогла швидко рухатись, колиб обставини їй і сприяли. Переможцям дісталася два скоростріли, чотири гармати з скриньками для набоїв, з пів сотні непокалічених коней і до сотки людей.

Паволоцький рішив дати півгодинний бодай відпочинок перемученим перегонами коням. Він і так загнався вже далеко за ворожу лінію, а про сусідні частини не мав ніяких вісток. Стрілянина не вгавала увесь час. Відгомін бою,

з початку далекий, поволі зближався трохи не позад сотні. Інші сотні полку видно зустрінулися з завзятим ворожим опором.

Полонені тішилися, що війна для них так швидко закінчилася. Віддавали гусарам фляшки з вином, ремінні пояси... Тільки кількох німців чи мадярів, не вмючи розмовитися, зпід лоба недовіжливо поглядали на страшних москалів. Брати що будь від полонених старшини заборонили. Неприємно всі були вражені відсутністю хоч би натяку на патріотизм, чи бодай військову честь у артилеристів. — Може й наші гусари такіж самі, хто знає? — думали мимоволі.

— Не маєте чим тішитися, — невдоволено говорив ротмістр на вияв радощів австрійців. — Погано на війні, та і в полоні не смачно.

— Ви довго відбивалися, хотіли втікати, — докинув Алібеков. — А тепер вже піддоброюєтеся?

— То вина нашого оберляйтнанта, — каліченою українською мовою пояснив один полонений. — Нам все одно, чи в Росії, чи в Австрії. Спокійно будемо працювати, де накажуть.

— Ви русин? — спитав його Паволоцький.

— Поляк, пане...

— Деж дінувся ваш поручник?

— Ось там, на гарматі — відказав той же полонений.

Білявий поручник на гарматному лафеті перевязував сам собі ногу. Довкола розбирали річи гармаші, але ніхто не поміг йому. Старшини обурилися.

— То сволота! Маю велику охоту заїхати кожному в пику, шкода, що бити полонених не дозволено! — іритувався Алібеков. — Поки існують влада і карність, доти й слухняні, а зникнуть, — то хоч пропадай...

— Егеж, хоч пропадай! — потвердив Паволоцький і крикнув: — Фельдшера сюда!

— Нема, десь в містечку зістався! — доложив Вачнадзе.

— Чорт! — розсердився Паволоцький. Взявся сам помагати раненому. Той мовчки встав скінчивши, відсалютував у подяку.

— Сподіюся, ваша рана не страшна, — по німецьки потішив пораненого. — В Росії вас вилікують.

Полонений заговорив чистою російською мовою:

— Сподіюся, що ні. Дякую за поміч, пане ротмістр.

— Говорите по руски? Якої ви національності? — питав Алібеков.

— Чех, пане надпоручнику. А Росія ніколи не була неприхильною до чехів. Я жив у Росії близько п'ять літ і Росію люблю...

— О, то вам поводитиметься в полоні не зле. Виздоровієте, знайдете собі заняття...

— Якимось прийдеться миритися з долею, — відповів поручник.

— Ви командували батареєю? — спитався знов Паволоцький.

— Я тільки помічник. Командант, майор, і ще один лейтнант, оба бутні малярські графи, десь зникли ще в ночі. Не могу сказати, що з ними сталося...

— Ну, наші князі й графи не такі. У моїй сотні аж п'ять князів і двох графів, та всі з нами тут, — сказав Паволоцький всміхаючись. — А мій попередник, також князь, чи властиво хан, уже лікує десь рани...

— Чиж може бути? — дивувався поручник. — Виходить, у вас і аристократи стають людьми.

— Справді! — Паволоцький потвердив і закликав до своїх: — Поручник князь Вачнадзе, корнет князь Карагеоргієвич, корнет хан Ериванський, корнет князь Трубецький, корнет граф Ефимовський, корнет граф Пален, однорічник князь Ухтомський, сюди!

Викликані підходили й відсалютувавши ставали в ряд. Найстаршим з них літами був Вачнадзе, та й він не мав більш двадцять п'ять літ, решта князів і графів виглядала підростками, хлопчиками 17—19 літ. Та... Молодість не шкодить відвазі...

— Ну, диво, — розводив руками поручник. — Якась княжо-графська сотня. Наші титуловані не такі.

Підстаршини й гусари між тим закінчили посадку поранених, підобрали й поскладали на вози зброю. В сторожу виряджено чоту з князями Вачнадзе й Карагеоргієвичем. Відпроваджено батарею до штабу полку. Вона ще може й не дійшла до містечка, а звідтам пригнався післанець з наказом відходити: ворог переважаючими силами перейшов у протинаступ в обхід Туринки, загрозив відтяти шлях відвороту гусарській бригаді. Шаленим алюром поскакали гусари назад. За кілометр від містечка зу-

стрічали повертаючі невеликі групи з інших сотень, яким пощастило від ворога відорватися, здеморалізованих невдачею, до бою уже непридатних. Недобитками командували молодики, а то й підстаршини. Де подінулися старші команданти, ніхто певно не міг сказати. Сотня причаїлася за горбками, ворогови не видна. Туринка ще була вільна, але підступи до неї ворог взяв у перехрестний огонь. Сотня Паволоцького опинилася в скрутній ситуації: необхідно проїхати коло кільометра під убивчим огнем, або ввязатися у бій з ворожим крилом і так проховзнутися. Одна група вискочила на шлях з надією дістатися до містечка, та вся полягла трупом.

Між недобитками знайшовся командант другої сотні, маленький, грубий полковник Подгурський, поляк. Йому, в ранзі найстаршому серед недобитків, належало взяти команду. Бідака відмахувався руками, тільки йому про те натякнули:

— Бога бійтеся! Я зовсім розгублений. Не хочу брати відповідальности, адже наше становище безвихідне. Полон, або згуба! Приймайте ви команду, Володимире Миколаєвичу? Ви якось не губитеся.

— Добре... На всякий випадок прошу писаного наказу, — зажадав Паволоцький.

Тут же, на спині найближчого гусара Підгурський написав олівцем на листкові полевого блокноту: — Зогляду на втрату звязку зо штабом і оточення наших сотень ворогом, наказую ротмістрови Паволоцькому вступити у командування відтятими частинами. Вересня, дня, 1914 р. Полковник Подгурський.

— А тепер, — крикнув ротмістр, — підемо на пробій, хлопці!...

— Бійтеся Бога! — закричав Подгурський. — Згубите себе й нас! Цеж божевілля!

— Прошу не мішатися у мої розпорядження! — прикрикнув на нього Паволоцький. — Мені передали команду і я відповідальний за все. Або виконуйте накази, або забирайтеся, де самі знаєте, пане полковнику.

Подгурський прикусив язика. Вся група подалася від шляху вліво, де стрілянина ослабала, а це давало надію на успіх прориву. Неглибоким ярком група просунулася нарівні з містечком. Побачила, що з північно-східної сторони входила у Туринку австрійська піхота. Не далі кільометра

посувалися в напрямі бойової лінії ворожі кільони. Спереду, у відлеглості кільомер-півтора від групи, кіпів завзятий бій. Шлях відходу відтято. Не було й часу на роздумування. Тільки швидкість і очайдушна рішучість могла ще вибавити групу від полозу. Інтуїтивно у Паволоцького промайнув плян пробитися.

— За мною, хлопці! Лавами до лісу! — закричав вискакуючи наперед.

Божевільним скоком вирвалися гусари з яру, на бігу перестроїлися в лави. Поки в Туринці зоєрінтувалися, що сталося, група проскочила вже значний простір. Допоміг скісний рух групи під гострим кутом до ворожої боєвої лінії і частин в містечку. Крила заслонювали центр і сфера обстрілу рівнялася величині одного-двох їздців, а через те трудно приходилося брати на приціл. Чим далі рух гальмувався перешкодами з забитих, ямами від нічного бою; стріли з містечка заалярмували ворожі частини в боєвій лінії. Звідти відкрили огонь “валетом.²⁴) Гусари не зважали ні на кулі ні на страти — гнали до лісу, звідки наступ починався.

Обстріл змагався. Падали коні, придавлювали собою їздців, зривалися й через кілька скоків знов падали. Не один волочив за собою їздця, що падаючи не встиг звільнити з стремена ноги; коні кидалися у всі сторони, нещасливіці попали між задні ноги тварин. Голови й груди оберталися у страшну скривавлену масу. Коні тратували напів живі тіла, поки й самі не падали скошені кулями. По полі бігали коні без їздців, їдці без коней, лунали переразливі крики, мольби рятунку й проклони вмираючих, а все те покривав гамір скаженої стрілянини. Коли хто й чув крики ранених, не звертав на них уваги. Перед небезпекою пропадає приятелювання й людяні почуття; немає фаворитів ні старших. Всі підлягають однаковій небезпеці, від вояка, до найвищого команданта, всіх гонить інстинкт самоохорони і всі сподіються на щасливу випадковість: — може ті всі погинуть, але я остану живим.

З кількадесятьма гусарами Паволоцький заслонював центр групи від спрямованого на неї фронтового огню. Чув безпереривний свист куль, викрики пораних і дивувався, що досі ще цілий. Нараз почув щось гаряче й липке, спливаюче з лівого плеча на бік. Здогадався, що поранений, бо болю не відчував. Вслід за тим злетіла з голови

збита кулями фуражка.²⁵) Кінь піднявся дуба й пробігши спотикаючись ще кілька кроків, упав. Паволоцький встиг у час зіскочити, інакше був би придавлений. Не міг вдержатися на ногах, впав з конем рядом. Коло нього наче тіні проносилися гусари, одні падали, другі перескакували на бігу лежачих, топтали й перевертали поранених. Підповз до трупа свого коня, щільно притулився до нього, й так уник небезпеки стратовання. Хтось зпереду кричав: командант вбитий! — але лави летіли нестримно.

Проїздили вже останні їздці. Вихопивши револьвер побіг Паволоцький за лавою. Не сподівався вийти живим серед дзичучих з усіх боків куль. Поріділі лави без проводу почали збиватися у купу, огонь ставав доцільнішим. Поодинці почали спинюватися, зіскакували з коней, ховалися поміж убитих. На бігу ротмістр наткнувся на труп. Трохи не впав і при стрясенні почув гострий біль у плечі і шиї. Сів безрадний, старався загамувати кров...

Петро завважив, як Паволоцький упав, але пірваний бігом довго не міг здержати свого коня. Це він кричав, придержував коня, поки не оминули його гуртки, а тоді повернув шукати ротмістра. Здалеку побачив його напівлежачого, спертого о труп. Думав, що вже неживий, та Паволоцький піднявся йому на зустріч.

— Ви живий, здоровий, пане ротмістр! — забувши офіційне титулювання, зрадів Петро.

— Не зовсім, Петре. Поранений. Бачиш, весь бік скривавлений, — слабо усміхаючись відповів Паволоцький. — Не знаю, як тобі дякувати. Та, здоганяймо своїх, бо ще оба в полон попадемо.

— Перевязати треба! — і Петро відривав уже мішочок з бандажем від піхви шаблі.

— То скоріше. Може ще і нам вдасться проскочити. Я можу рухатися, а рани, здається, не страшні.

Похапцем Петро перевязав ротмістрови плече, примістив його поперек сідла й почвалав наздогін. Перемучений кінь під подвійним тягарем відставав, простір між ним і лавою помітно збільшувався. Огонь не уставав, однак група встигла оправитися від хвиливого замішання і знову кинулася на пробій. Передні їздці досягали вже лісу, звідти відкрили огонь, аби улекшити спосіб дістатися туди своїм відставшим. За кілька хвиль був у лісі й Петро. З гушавини підходила піхота зайняти позиції на окраїнах.

Рішучість Паволоцького не тільки вирятувала від полону здекомплетовані сотні, але й заломила наступ австроугорців відтягнувши на себе частину військ бойової лінії. Зв'язаний наявністю російської кінноти у своєму запіллі ворог не міг вжити всіх сил проти російської піхоти. Обі воюючі сторони залишилися на своїх вихідних становищах, як і перед початком бою, утративши пару тисяч бойців, та спаливши пару сіл.

Спокійно виїхали поріділі гусарські ряди на заслужений відпочинок. Бракувало в рядах багато старшин, а ще більше вояків. В третій сотні не дочислилися чотирох старшин і 27 вояків, між ними графа Палена і Кузьменка.²⁴⁾ Де подінуліся недостаючі, ніхто не міг певно сказати. Може поранені, може кіньми потратовані, може з пробитими грудьми лежать де на межі чи у придорожному рові, чекають скону. Не одній матері тяжкий сум давив серце у цей день. Думала, вгадувала причину того гнітного суму, молитвою до Бога старалася облекшити біль душі, та не вимолила життя синові. Не вгадала, що в цей день, може в саму хвилю молитви, її син падав смертельно прошитий кулями на далеких галицьких полях, самітний, всіма покинутий, з проклонами людству на спечених устах. А над ним ще свищать куді та бренять великі спасівські мухи, впиваючись свіжою кровю. І довгий ще час мине, поки начальство здогадається післати батькові-матері повідомлення, що їх син там то й там зіставлений на полі бою...

(Дальше буде)

24) Огонь "валетом" — значить у оба боки лінії, вперед і позад себе, наприклад — на схід і захід.

25) Фуражка — літня шапка, кашкет.

26) Поранені попали в полон. Пален вернувся через рік у полк, — в полоні вдавав тихою божевільного і прибув, як інвалід.

Чому ССРСР тратить величезні суми на те, щоб світові доказати, що радянцям живеться дуже добре, замість ті гроші вжити на поліпшення життя своїх громадян?

* * * *

Чому серед багатих зустрічаємо багато більше симпатиків комунізму, чим між працюючою біднотою?

* * * *

Чому багато ніби інтелігентів вчуться історії по фільмам, замість заглянути в книжку?

Літопис Історичних Подій по Державах

Зібрав Ол. Луговий

Держави Південної Америки

Перу — столиця Ліма.

До 1130 років — Аймарська династія в Перу.

1130-1571. Перувійанська династія Інків. Царі з 1130 року. Манко-Капак, Сінчі-Рока, Локві-Японкві, Майте-Капак, Капак-Японкві, Рока-Ягуар-Тукас, Віракоча, Пачакутек, Япоңкві, Тупак-Японкві, Гуайян-Капак, Капак.

Гуаскар і Атагуальпа, — брати по батькові, у 1525 році поділили Перу. (У ті часи належала до Перу вся територія Південної Америки).

1523. Частина Перу підбита Гернандом Кортесом, губернатором Мексика.

1531. Перу підбите Маркізом Франческом Пізаром. (Род. 1471, вбитий своїм помічником Альмагром, 1541 р.). Інші помічники — брати Альфонсо і Педро Альварado.

1531. Пізаро в Ліма — правителем (до 1535 року).

1533. Міжусобна війна Гуаскара й Атагуальпа, погром Атагуальпа старшим братом. Еспанціями схоплено Атагуальпа й замордовано. Вирізано Інків Еспанцями.

1541. Педро Альварado в Каліфорнії. (Вбитий в експедиції помічником Каліском). Безнастанні війни з царем Інків Тупак-Амаром.

Маркіз дон Гарсія А. Турдадо де Мендоза губернатором еспанських посіlostей.

1548. Повстання Маркіза Гонзала Пізара (брат Франческа) проти губернатора Перу. Гонзала стято.

1551. Травень. Університет в Перу.

1554. Умер Альфонсо Альварado.

1571. Зловлено і стято царя Інків, Тупак-Амару.

1605. Педро-Фернандо де-Квірес (1565-1615) з Перу, відкрив острови Таїті.

1780. Повстання Амари проти еспанців.

1813. Щорічні повстання проти еспанців.

1821-1822. Повстання під проводом Симона де Болівара. Бій з еспанцями в Агаручо, проголошено незалежність. Болівар диктатором малих республік Півд. Америки.

1825. Горішне Перу (Болівія) виділюється в незалежну республіку.

1856, 16 жовтня. Конституція в Перу.

1865. Союз Південно Американських республік. Війна Союзу з Еспанією, і між собою. Конгрес в Ліма.

1879. Війна з Чиле і Болівією.

1883. Чилійці здобули Ліму, угода. Провінцію Патагонію поділено між Чиле і Аргентиною. — Часті повстання і революції.

1930, 22-27 серпня. Революція, скинено уряд.

1931, 1 березня. Революція.

1933, 30 квітня. Вбито президента Люї Сангеза Керо.

1933, 9 серпня. Друга конституція Перу.

1942, 24 січня. Зірвано взаємини з Німеччиною, Італією і Японією.

1942, 29 січня. Договір з Еквадором про кордони.

1945, 10 червня. Хозе-Люї-Бустамент Ріверо — президентом.

* * *

Болівія — столиця Ля-Паз.

До 1825 — (дивись Перу). Після конгресу, прийняла імя Болівії в честь Болівара, 1825.

1826. Генерал Сукре президентом-диктатором.

1865-1870. Часть в Південно-Американських війнах.

1880, 28 жовтня — Конституція.

1914. Ізмаїл Монтез президентом.

1930, 22 червня. Револьта, скинено уряд.

1938. Утрата Чако в користь Парагваю, по війні.

1944. Майор Вилароель Гуальберто президентом.

(В офіційній війні з державами вісі).

* * *

Парагвай — столиця Асунсіон.

1526. Себастьян Кабот (син Джана) в Парагваю.

1620. Окремою, еспанською колонією.

1776. Парагвай прилучено до Бразилії.

1811. Незалежність від Еспанії, республіка.

1865. Війна і конгрес в Ліма.

1870. Війна з Болівією, конституція.

1914. Едвард Шерер президентом. Часті револьти.

1935, 14 червня, 28 листопада. Війна з Болівією.

1935, 26 жовтня. Револьта.

1936, 17 лютого. Револьта, прогнано президента Евсевія Айала.

1937-8. Війна з Болівією, прилучено Чако.

1938, 10 жовтня. Мир з Болівією.

1944, 14 лютого. Г. Морініго президентом.

(в офіц. війні з державами вісі, армія — 3 тисячі).

* * *

Урагвай — столиця Монтевідео.

До 1729 року у складі еспанських колоній Південної Америки.

1729. Окремою колонією.

1825, 28 серпня. Проголошено незалежність, боротьба з еспанцями.

1860-90. Часті повстання і розрухи.

1865. Війна з Бразилією, конгрес в Ліма.

1896, 20 серпня. Вбито президента Жуана Бордо.

1914. Хозе Ордонез президентом.

1933, 25 червня. Конституція.

1942, 29 листопада. Жуан Хозе Де-Амезага — президентом, до 1-го березня, 1947. (В офіційній війні з державами вісі).

* * *

Чиле — столиця Сант-Яго.

До 1810 — колонія Еспанії, того року повстання і проголошення незалежності.

1813. Еспанці підбили Чиле вдруге.

1818. Револьція, Чиле незалежною республікою.

1865. Конституція. Толеранція вір і рас. Війна з Еспанією. Еспанська фльота збомбардувала порт Вальпарайзо. Участь в конгресі в Ліма і війні.

1879. Війна з Болівією і Перу, в тягу війни здобуто Ліма.

1883. Мир, здобуто Патагонію.

1891. Револьта, прогнано президента Бальмаседу.

1896. Договір з Болівією.

1906-7. Землетрус в Вальнарайдо, розрухи і горожанська війна.

1914. Рамон Барас Луно президентом. Все американ-

ський конгрес в Сант-Яго з приводу першої світової війни.
1925. Конституція.
1931, 24 липня, 1932, 2 червня. Заворушення.
1942, 1 лютого. Жуан Антоніо Ріос — президентом.
1948. Видела — президентом. (Чиле в офіц. війні з державами вісі).

Після кожної війни за демократію — справжньої демократії стає все менше.

* * * *

У часах, коли не було ще багато автомобілів, американський магнат Вандербилт їхав десь власною залізницею. Йшла перевірка білетів у пасажирів. Кондуктори Вандербилта знали, то ж уважали зайвим питати за білетом у власника залізниці. Вандербилт їх застановив:

— Я пасажир... Хоч ви і знаєте, що я власник цієї залізниці, одначе не повинні мене вирізнявати від інших подорожніх. Чому ж ви не спитали про білет у мене?

Кондуктор став службово й питає:

— Ваш білет, пане Вандербилт!

Копався скрізь магнат, шукав по кишенях, у капелюсі, навіть у валізіці, заглядав під сидження... Засапався неаби-як — і дарма!

— Нема! — каже.

— Ну, то прошу заплатити вартість білета!

— А скільки?

— Тридцять п'ять долярів шістьдесять центів.

Розпалився Вандербилт, нарікає, що платить два рази, самий напросився на страту, а далі й питає:

— А тепер, кондукторе, скажіть, на Бога, куди саме я їду?

* * *

— Чому статуя Свободи стоїть на острові?

— Бо нема Свободи на континентах.

* * * *

Модерна гостинність: — Гало, Джек! — Бил кричить приятелеві. — Хочеш пообідати зо мною?

— Дуже радо! — відзивається Бил.

— Добре! Так в четвертій годині я з жінкою прийду на обід до тебе, приготуйся!...

Ол. Луговий

Літопис Подій з Української Історії

(Далі)

1089. Княжна Евпраксія Всевол. замужем за Генрихом IV, німецьким.

1090. Єпископ Переяславу, Ефрем II, українець (побудував лазню і госпиталь для бідних) митрополитом. Умер князь Мстислав Ізяславич.

1081-1091. Праці літописця Нестора, життя Бориса і Гліба та Антонія і Теодозія Печерських. (Згадки про вбійників Бориса — “ляхів” Путшу, Тинця і Єловича, та вбивника Гліба — Горасіра).

1091. Поділ Ярополкового князівства. Володимирщину дано Давидові Ігоревичу, а Берестейщину братові Ярополка, Святополкові Ізяславичу. Святославичи ізгоями, княжать у Тмуторокані та Муромі, а Олега заслано в Царгород. Згадки про поета-співака Бояна.

1093, 13-го квітня. Умер Великий князь Всеволод Ярославич. Володимир Мономах Чернигівський запрошує Святополка Ізяславича на великокнязівський престіл. Ростислав Всеволодович князем Переяславським, а Давид Святославич затверджений у Новгороді.

Святополк II - Михайло — 1093-1113. 24 квітня, 1093 Святополк віздить у Київ (у провідну неділю). (Його перша жінка, дочка Олексія Комнена, Варвара живе у Турові).

1093. Похід на половців Святополка, Володимира і Ростислава. За віщування смерти Ростислав наказав втопити у Дніпрі черця Григорія, прозваного Чудотворцем.

12 квітня, 1093. Погром Мономаха і Святополка на Стугні, коло Трипілля. У втечі втопився у Стугні князь Ростислав Всеволодович, 24-го квітня. Облога половцями міста Торчеська.

26 травня, 1093. Погром Святополка під Києвом половецьким ханом Тугорканом. Святополк одружується з його дочкою.

1094. Олег, втікши з Царгороду, відбирає Чернигів від Мономаха. Мономах спокійно їде в Переяслав. Умер від пошести князь Рурик Ростисл. Перемиський.

23 березня, 1094. Похід Святополка II-го на Чернигів.

1094-1095. Сарана (26 серпня) і великий голод в Укра-

їні. Святополк з жидівськими купцями спекулює на голоді. Невільництво за неплачення довгів, 100 і 200 відсотків за позички.

Весна 1095. Половецьки князі Ітлар і Котян жадають данини від Мономаха. Він наказує їх знищити.

Літо 1095. Мономах і Святополк погромили половців над Голтвою. Просять помочи Олега Святославича Чернигівського; він відмовляється.

Весна 1096. Мономах і Святополк здобули Чернигів і Стародуб; піддався Олег Святославич. Похід Олега на Смоленськ і Муром. Згинув князь Муромський, Ізяслав Володимирович (син Мономаха). Жінка Ізяслава в полоні Олега. Олег опановує Суздалем і Ростовом. Мстислав Мономахович, князь Новгородський, громить Олега на р. Калачці під Суздалем.

1096. Угода з Святополком.

20 липня, 1096. Святополків тесть Тугоркан і ватаг Буняк нападають на Переяслав і Київ, оба міста руйнують. У відступі згинув Тугоркан, погромлений Мономахом на р. Трубежі. Об'єднання тактики легкої і тяжкої кінноти Мономахом.

1097, 28 січня. Умер митрополит Ефрем II.

1097, осінь. Митрополит Микола I, до 1104-го року.

1097, 30 жовтня. З ініціативи Мономаха відбувся зїзд князів у Любечі над Дніпром, (Святополк, Мономах, Давид і Олег Святославичі, Давид Ігоревич і Василько Ростиславич). Поділ України по вотчинному праву:

Святополкові II, Ізяславичу: — Князівства Київське, Берестейське і Турово-Пинське. (Столиці: Київ, Бересть і Турів).

Володиміру Мономахові: — Князівства Переяславське, Новгородське і Смоленське. (Столиці: Переяслав, Новгород і Смоленськ).

Давидові Ігоревичу: — Князівство Волинське. (Столиці: Володимир Волинський та Белз).

Давидові й Олегові Святославичам: — Князівства Чернигівське і Новгород-Сіверське. (Столиці: Чернигів і Новгород-Сіверськ), та теперішня Московщина.

Ярославові Святославичу:—Муромсько-Рязанське князівство. (Столиці: Муром і Рязань).

Володареві Ростиславичу: — Перемишське. (Столиця, Перемишль).

Василькові Ростиславичу: — Теробовельське (столиця, Теробовля).

Рогволодові Всеславичу з братами: — Князівство Полоцьке. (Столиці: Полоцьк, Вітебськ, Минск і Друцьк (теп. Друя).

Закарпатська Україна і Пряшівщина — під Мадярщиною, Буковина — частинно під Молдавією, частинно в посіданні галицьких князів.

1097. Відокромлення Чернігівщини від Києва з династією Святославичів. Держава Володимира поділена на 13 князівств.

1097, 20 листопада. У Звенігороді коло Київa осліплено Василька Теробовельського турчином Бериндою, по намовам Давида Ігоревича і Святополка II.

Мономах, Давид і Олег Святославичи виступили проти Святополка. Переговори в Городку і рішення — відібрати Давиду Ігоревичу Волинь і віддати Святополкові.

Війна Володаря Ростиславича з Давидом.

1098. Давид Ігоревич заснував Бужськ.

20 березня, 1098. Володар примушує Давида звільнити Василька. Ростиславичі здобули Володимир Вол., сини Василька постріляли боярів співвиних злочину.

7 січня, 1099. Святополк за сім тижнів відбирає у Давида князівство. Давид втікає до Польщі, а звідтам до половців. Ростиславичі в союзі з Мономахом.

Війна Святополка з братами Ростиславичами (з калікою, сліпцем, що шукав очей своїх). Погром Святополка на Рожному полі коло Золочева. Війною керують Святославичи. При помочи мадярів вони облягають Перемишль. Ростиславичи здобули Поділля і Басарабію.

1099. Давид Ігоревич порозумівся з Ростиславичами і привів проти мадяр половців. Погром мадяр під Перемишлем, 24-го травня, згинуло 40 тисяч. Давид Ігоревич здобуває удруге Волинь, початок 1100 р.

11 червня, 1099. У війні згинув князь Мстислав Святополкович на Волині. 5 серпня — Ростиславичи здобули Володимир-Волинь.

14-го серпня, 1100. Зїзд князів у Витичеві. Жадання Святополка II віддати йому Теробовельське князівство, а каліку Василька з дітьми він годуватиме до смерти. Вол.

Мономах і митрополит Миколай I виступають проти того жадання. У Давида відобрано Волинь, а йому у доживоття надано Дорогобужську волость, синові — мале Городенське князівство. Союз Володаря і Василька з поморами і прусаками проти Польщі, 25 серпня.

Другий поділ України: Правобережжя в руках Ізяславичів і Ростиславичів, Лівобережжя у Всеволодича і Святославичів. Всеволодич Мономах у союзі з галицькими Ростиславичами, а Святополк Ізяславич у союзі з Святославичами Чернігівськими. Зв'язано рухи обом сторонам.
(Дальше буде)

Історія Української Православної Церкви

Продовження

Києво-Печерський Манастир і його основники — Антоній і Теодосій Печерські

Заснування Києво-Печерського манастиря зв'язане з життям його основників, преподобних Антонія і Теодосія. Антоній (у світі Антип) родився 982 року в місті Любечі, над Дніпром (звідки походила мати Володимира Великого і її брат, воевода Добрина). З молодих літ відчув покликання до чернецького життя. Манастирів в Україні тоді не було ще. По тій причині Антип поїхав на Атон, у Греції, де й постригся в черці з імям Антонія. В часах Ярослава Мудрого вернувся в Україну з метою засновувати українські манастирі. Оселився в підкиївських лісах, у печері, що її викопав собі митрополит Іларіон, у ті часи ще священик. Про побут Антонія в печері довідалися київляни, принесли йому поживу, а деякі прохали дозволу жити з ним.

Першим прибув київський священик Никон (Великий), прийняв постриг 7 листопада 1054 року, а за ним слідом прибув преп. Теодосій.

Теодосій народився в Василькові, але в дитячих роках, з батьками переїхав до Курська. Змаленьку любив простоту, відчужувався від забав, багато читав. По смерті батька потайки залишив Курськ, однак мати його наздігнала й забрала додому. В 12 літ після першої втечі, Теодосій втік удруге. У Києві прилучився до Антонія й Никона. В чотири роки прибула в Київ мати Теодосія, щоб

його забрати в Курськ. Сином переконана — сама — постриглася в черниці в Ірининському монастирі.

Наступних років почалися непорозуміння з великим князем Ізяславом Ярославичем. Привід до непорозуміння дав постриг у черці воєводи Яна, княжого скарбника Єфрема (митрополит Єфрем II) та сина воєводи, молодого хлопця Івана (лізніший ігумен печерський Варлаам). Розгніваний Ізяслав наказав постриженим вельможам вернутися до своїх обов'язків, інакше загрозив усіх увязнити. Никон пішов тоді у Тмуторокань, а Єфрем у Царгород, де списав чернечий Студійський устав і переслав Теодосієві.

Коли черців зібралось 12 — Антоній від них відійшов у глибину лісу й там жив самотно. Теодосія обрано ігуменом першої чернечої общини. З числа 12 — значніші: Мойсей Угрин (Мадяр), ближній слуга Бориса Володимировича, що одинокий врятувався від Святополкових вбивників, і перебував у домі княжни Предслави Володимирівни, але попав у польський полон, де й пробув 21 рік. Повернувши в Київ — постригся в черці. Умер по десяти літах.

Никон Великий у 1075 році вернувся з Тмуторокані. У 1083 обраний ігуменом, умер 1088 року. Закінчив будову Успенської Церкви, початої Теодосієм, зіставив літопис. Святий Степан, єпископ Володимир-Волинський, — учень преп. Теодозія, знавець співу і проповідник. По смерті Теодозія обраний ігуменом, одначе в скорому часі прогнаний. 1091 року обраний єпископом. Умер 27 квітня, 1094 року, признаний святим.

Ісаїя, єпископ Ростовський. У 1062 році ігумен Дмитровського монастиря (заснов. Ізяславом-Дмитром Ярославичем), а у 1077 єпископ Ростовський. Умер 1090, святий.

Єпископи — Святий Леон Ростовський, Нифонт Новгородський і Нестор та Симон Володимир-Волинські.

Перша церква Успення Богородиці містилась у печері. Зо зростом числа черців побудовано дерев'яну церкву вже над землею. У 1057 році частина черців з ігуменом Варлаамом перейшла у Дмитрівський монастир. Оба монастирі прийняли Студитський устав: — спільне майно, безнастанна праця, уміркованість в ноші і поживі і невживання м'ясних потрав.

Історія заснування Києво-Печерського монастиря важна тим, що він служив взірцем всім іншим монастирям

України, дав Богослужби, письменство, історію та сотки єпископів Української Церкви. А в часах національного лихоліття служив охороною української національної окремоти і державницьких змагань українського народу. В розвою монастиря існує три періоди: — печерний — від Ілеріона до ігуменства Теодозія; часи ігуменства Теодозія (1057-1074), коли чернеча община побудувала церкву на поверхні і період — коли монастир осяг добробут і розцвіт.

За малодушність і звязки з католицьким заходом Антоній не любив великого князя Ізяслава. Тому, з опануванням Києва Ізяславом і поляками Антоній перебрався на життя до Чернигова, при допомозі князя Святослава Ярославича. Вернув до Києва коли Ізяслава прогнано вдруге, 1073 року і того ж року вмер 10-го липня.

Теодозій, знов, не погоджувався з вел. князем Святославом, бо був прихильником системи престолонаслідства, щоб батькові наслідував його старший син.

Під кінець життя Теодозія деревляна Успенська церква ставала затісною. Вел. князь Святослав подарував під церкву місце на Берестовому полі і самий почав копати рів під фундамент. Пожертвував на будову 100 гривень золота. Камінна Успенська церква заложена Юрійівським єпископом Михайлом, задля відсутности митрополита Юрія, що був на соборі у Царгороді. Пятьдесят гривень золотом пожертвував навершенний на православя воевода-варяг Шиман, та його син Юрій, — пожертвував 150 гривень золота і 500 гривень срібла (золота гривня вартувала 2½ до 3 гривень сріблом), та головно князь минський Гліб-Мингайло Борисович, з жінкою Анастасією Ярополковною, що пожертвували 700 гривень срібла і сто золотом. Князі дарували монастиреві щорічні доходи з п'ятих волостей. Будову Успенської церкви закінчив новий ігумен, Никон Великий, бо ігумен Теодозій вмер 3-го травня, 1074 року. Грецькі майстри прикрашували церкву впродовж п'ять літ. Освячена — 14 серпня, 1088 року митрополитом Іоаном II та чотирима єпископами — Іоаном Чернигівським, Ісаїєм Ростовським, Антонієм Юрьівським і Лукою Білгородським. Кошта на окраси дали бояре Іван з сином Захаром (дві тисячі гривень срібла і 200 золота), що постриглися тоді ж у черці.

(Далі буде).

SUBSCRIPTIONS

Joseph Sawchuk, Montreal	3.00
Peter Smoly, Montreal	3.00
Stephen Magalas, Montreal	3.00
Bohdan Radcsch, Hamilton	4.00
Dr. H. G. Skehar, Los Angeles, Calif.	3.00
Hoover War Library, Polo Alto, Calif.	3.00
Mrs. A. Humnitsky, Whitesboro, N. Y.	3.00
"Ukrainian Thought," London, England	3.00
M. Bazansky, Aschaffenburg, Germany	3.00
Michael Artymko, Milliken, Ont.	3.00
Dr. W. Lynchyshen, Toronto	1.00
S. Olijnyk, Toronto	2.00
P. Zadurovich, Toronto	3.00
D. Fodchuk, Toronto	2.00
I. Fedus, Toronto	1.50
N. Mnich, Toronto	1.50
S. Boretsky, Toronto	3.00
Stephen Stepa, Toronto	3.00
John Humeniuk, Toronto	4.00
M. Materin, Toronto	3.00
Dr. J. Gorchynsky, Toronto	3.00
Bohdan Cymbalysty, Toronto	3.00
M. Myshkevich, Toronto	3.00
F. Moskaliuk, Toronto	3.00

PUBLISHING FUND

Dr. H. G. Skehar, Los Angeles, Calif.	4.00
Stephen Stepa, Toronto, Ont.	2.00

ЖАРТИ

— Скажіть, як там живеться? — питають одного, що вивався з Совітів.

— Не можна нарікати. . .

— Таж ми чули, що там щораз гірше!

— Так, але нарікати не можна, бо зараз замкнуть!

* * * *

На комуністичнім зїзді в Москві говориться про великі осяги СССР. Між іншим говориться про великий мясокомбінат у Львові, на Замарстинові.

— Пробачте, — питає один делегат. — Я щойно приїхав зо Львова, живу на Замарстинові, але про комбінат, чесне слово, навіть не чув.

Виступ делегата викликав негодування.

— Часописів не читаєте, товаришу! — гостро докорив голова зїзду.